

Sport as a Bridge for Social Mobility: Explaining the Strategic Capacities of Iranian Sport

Arash zare¹ , Shirin Zardoshtian ^{*2} , Homayoun Abbasi ³ , Hossein Eydi ⁴ ,
Lugman emamgholi⁵

1- PhD student in Sports Management faculty of Sport Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: Arash.zare2017@gmail.com

2- Associate Professor of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: Sh.zardoshtian@razi.ac.ir

3- Associate Professor of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: Habbasi003@gmail.com

4- Associate Professor of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: eydihossein@gmail.com

Δ- Assistant Professor of Sociology Faculty of Humanities and Social Sciences University of Kurdistan, Iran. E-mail: Lugman.1360@uok.ac.ir

Abstract

The present study aims to explain sport as a bridge for social mobility by identifying the strategic capacities of Iranian sport. This research was conducted using a qualitative approach and a case study method. The participants consisted of 16 experts in the fields of sport sociology and sport management, who were selected through purposive sampling based on the principle of theoretical saturation. Data were collected through semi-structured interviews, focus group discussions, and document analysis. To ensure the trustworthiness of the qualitative findings, Lincoln and Guba's (1985) criteria—credibility, transferability, dependability, and confirmability—were applied. In addition, coding reliability was assessed using the test–retest method, yielding an average reliability of 79.4% across three interviews, which is considered acceptable. Data analysis was conducted based on the Strauss and Corbin (1990) grounded theory approach.

The findings identified four main causal conditions, including the development of educational pathways in sport management, the achievement of economic and class equality, the management of cultural change and public perceptions, and poverty alleviation through sport. Contextual factors included the creation of diverse career pathways, the strengthening of cultural diplomacy, the catalytic role of sport, and its globalization. In contrast, economic exploitation and institutional and structural barriers were identified as the most significant challenges. The core category of social mobility was conceptualized across four dimensions—cultural, political, economic, and educational—each providing distinct yet interconnected pathways for enhancing individual and social status. Awareness-raising and education emerged as the key strategic actions, with outcomes such as improved quality of life, increased social participation, and the strengthening of cultural symbols being emphasized.

Overall, the results indicate that Iranian sport, provided that integrated educational and economic policies are implemented and institutional barriers are addressed, can function as an effective strategic tool for promoting social mobility and reducing class-based inequalities.

Keywords: improvement, advancement, individual status, upward mobility, social mobility

Introduction

One of the main research needs in this area is to examine inequalities in access to sports resources, facilities and opportunities. Gaps in financial support, educational infrastructure, professional contracts and institutional support can pose serious challenges for some athletes. These inequalities not only reduce participation and motivation, but also reproduce a cycle of limitations on social mobility. However, sport can be a powerful tool to reduce these gaps and empower disadvantaged groups. Success in sports can lead to strengthening social status, motivating future generations and changing cultural and social attitudes. This is especially important in societies with cultural constraints or historical inequalities. Research on the social mobility of athletes can help identify solutions to create equal opportunities and promote social justice. These studies provide valuable information for policymakers, sports managers, and planners to facilitate social mobility pathways for all groups through infrastructure development, policy reform, and targeted support. Accordingly, the present study aims to improve social mobility with a focus on Iran's sports capacities.

Methods and Material

In this study, a qualitative method and a data-driven approach (based on the systematic method of Strauss and Corbin, 1990) were used to identify and explain the pattern of improving social mobility with a focus on Iranian sports capacities. Since there was no predetermined pattern, the aim of the study was to discover the pattern based on the data. The participants included 16 professors of sociology of sport and sport management who were selected through purposive sampling based on criteria such as academic background, familiarity with the subject, diversity of perspectives, and policy-making experience. The data collection tools were semi-structured interviews (focus groups) and document review. In order to validate the data, the Lincoln and Guba assessment was used. For validity, questions were designed with the approval of the supervisors and consultants. Transferability was achieved by reviewing the results by two independent experts. Reliability was achieved by fully recording the research steps and taking notes, and verifiability was achieved by carefully documenting the coding process. Qualitative reliability was assessed through "retest coding." Three interviews were recoded 8 days apart, with an average agreement rate of 84.6%, which is acceptable for qualitative research. In addition, permission was obtained to conduct the interviews, and data were collected at the designated time after gaining the trust of the participants. Finally, the data from the interviews were analyzed and coded using a data-driven analysis method to derive a local and practical framework for improving social mobility through the Iranian sports capacity.

Results and Discussion

A total of 126 conceptual codes were extracted from the interviews. The codes identified in the previous section were then converted into codes or subcategories. After each interview, the codes identified in each interview were compared to determine their similarities and differences. Therefore, the codes were placed in a category based on similarity and formed a concept (subcategory). During the open coding process in the present study, a total of 351 conceptual codes were extracted without considering overlaps (126 categories considering overlaps) and formed 17 concepts (subcategories). In the second stage and axial coding, the main categories (causal conditions, intervening conditions, strategies, context conditions and consequences) were considered as the axis and then other concepts (subcategories) were related to them according to commonalities or homogeneity and synonymy. In this model, four main categories were identified in the causal conditions section: developing sports management educational pathways, achieving economic and class equality in sports, controlling cultural changes and public perception, and alleviating poverty through sports. These categories were considered the initial platforms for improving social mobility through sports. Also, in the contextual factors section, components such as creating diverse career paths, strengthening cultural diplomacy, the catalytic role of sports, and its globalization were identified as contexts for the role of sports in improving the social status of individuals. In contrast, factors of economic exploitation and institutional and structural barriers were identified as obstacles to the full realization of social mobility through sports. Finally, the central category of social mobility was defined in four cultural, political, economic, and educational dimensions, each of which represents independent but intertwined paths for improving individual and social status through sports. The researcher introduced the strategy of awareness and education as a key strategy for realizing these dimensions and highlighted the practical consequences of sports in improving individual lives, promoting social participation, and strengthening cultural symbols.

Conclusion

The consequences of improving social mobility, with an emphasis on the capacities of Iranian sports, include a wide range of cultural symbols, social impacts, individual changes, and talent discovery. These consequences not only indicate the success of the strategies and policies implemented, but also provide the basis for the country's sustainable cultural and social development. Given the potential capacities of sports in Iran and its prominent role in people's lives, focusing on strengthening and exploiting these consequences can effectively help promote social mobility and pave the way for broader developments at the national and regional levels.

ورزش، پل ارتباطی برای جهش اجتماعی: تبیین ظرفیت‌های راهبردی ورزش ایران

آرش زارعی^۱، شیرین زردشتیان*^۲، همایون عباسی^۳، حسین عیدی^۴، لقمان امامقلی^۵

۱- دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: Arash.zare2017@gmail.com

۲- دانشیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: Sh.zardoshtian@razi.ac.ir

۳- دانشیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: Habbasi003@gmail.com

۴- دانشیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: eydihosseini@gmail.com

۵- استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، ایران. رایانامه: Lugman.1360@uok.ac.ir

چکیده:

پژوهش حاضر، ورزش، پل ارتباطی برای جهش اجتماعی: تبیین ظرفیت‌های راهبردی ورزش ایران است. مطالعه با رویکرد کیفی و روش مطالعه موردی انجام شد. مشارکت کنندگان شامل ۱۶ نفر از اساتید جامعه‌شناسی ورزش و مدیریت ورزشی بود که با نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک اشباع نظری انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، گروه‌های کانونی و بررسی اسناد گردآوری گردید. برای اطمینان از اعتبار و پایایی بخش کیفی، از معیارهای لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) شامل اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیری استفاده شد. همچنین، پایایی کدگذاری با روش بازآزمون بررسی گردید که میانگین پایایی حاصل شده برای سه مصاحبه ۷۹.۴٪ بود و در سطح قابل قبول قرار دارد. تحلیل بر اساس الگوی اشتراوس و کوربن (۱۹۹۰) صورت گرفت. یافته‌ها چهار مقوله اصلی در شرایط علی را نشان داد که شامل وسعه مسیرهای آموزشی مدیریت ورزشی، دستیابی به برابری اقتصادی و طبقاتی، مدیریت تغییرات فرهنگی و ادراک عمومی، و فقرزدایی از طریق ورزش. در بخش عوامل زمینه‌ای نیز ایجاد مسیرهای شغلی متنوع، تقویت دیپلماسی فرهنگی، نقش کاتالیزوری ورزش و جهانی شدن آن شناسایی شد. در مقابل، استثمار اقتصادی و موانع نهادی و ساختاری مهم‌ترین چالش‌ها بودند. مقوله محوری تحرک اجتماعی در چهار بعد فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و آموزشی تعریف گردید که هر یک مسیرهای مستقل اما مرتبط برای ارتقای جایگاه فردی و اجتماعی فراهم می‌کنند. استراتژی کلیدی پژوهش، آگاهی‌بخشی و آموزش معرفی شد و پیامدهایی چون بهبود کیفیت زندگی، افزایش مشارکت اجتماعی و تقویت نمادهای فرهنگی مورد تأکید قرار گرفت. بنابراین نتایج نشان می‌دهد ورزش ایران، در صورت سیاست‌گذاری یکپارچه آموزشی اقتصادی و رفع موانع نهادی، می‌تواند به‌عنوان یک ابزار راهبردی مؤثر برای ارتقای تحرک اجتماعی و کاهش نابرابری‌های طبقاتی عمل کند.

کلید واژگان: بهبود، ارتقا، جایگاه فردی، جهش، تحرک اجتماعی

ورزش به عنوان یک پدیده فراگیر اجتماعی، نقش مهمی در تقویت انسجام، هویت جمعی، مشارکت عمومی و ایجاد پل‌های ارتباطی بین گروه‌های مختلف اجتماعی ایفا می‌کند (زارع، ۲۰۲۵). در جامعه ایران، ورزش نه تنها عاملی برای سلامتی و تفریح است، بلکه به عنوان یک پل ارتباطی قدرتمند عمل می‌کند که امکان جهش اجتماعی را برای افراد و گروه‌های حاشیه‌ای فراهم می‌سازد (غلامی، ۲۰۲۵). تحرک اجتماعی^۱ از دیرباز یکی از مهم‌ترین موضوعات در علوم اجتماعی بوده و به معنای انتقال افراد و گروه‌ها در سلسله‌مراتب اجتماعی تعریف می‌شود (پاپ^۲، ۲۰۲۲). در بسیاری از جوامع، از جمله ایران، موانع اقتصادی، محدودیت فرصت‌های شغلی، شکاف‌های فرهنگی و ساختارهای ناکارآمد موجب شده‌اند که این فرایند با دشواری‌های فراوان همراه باشد. در چنین شرایطی، جست‌وجوی ابزارها و بسترهای مؤثر برای ارتقای تحرک اجتماعی ضرورتی انکارناپذیر است (چن^۳، ۲۰۲۴). ورزش به عنوان یک پدیده اجتماعی چندوجهی در دهه‌های اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران و سیاست‌گذاران را به خود جلب کرده است، چراکه فراتر از فعالیت جسمانی یا تفریحی صرف بوده و ظرفیت‌های گسترده‌ای در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، آموزشی و حتی سیاسی دارد (اسپاج^۴، ۲۰۰۹). ورزش می‌تواند همچون یک نهاد اجتماعی فرصت‌هایی برای رشد فردی، تقویت سرمایه اجتماعی و کاهش نابرابری طبقاتی فراهم کند و نمونه‌های متعدد در جهان نشان داده‌اند که افراد از طریق مشارکت ورزشی توانسته‌اند جایگاه اجتماعی و اقتصادی خود را ارتقا دهند (توحیدی، ۲۰۲۲).

با وجود استعدادهای فراوان انسانی، سرمایه فرهنگی عمیق و جایگاه برجسته ورزش در ایران، این ظرفیت‌ها هنوز به‌طور کامل در مسیر ارتقای تحرک اجتماعی به کار گرفته نشده‌اند. تمرکز منابع در رشته‌های محدود، ضعف سیاست‌گذاری جامع، کمبود زیرساخت‌ها در مناطق محروم و موانع نهادی موجب شده‌اند که ورزش نتواند به ابزاری پایدار برای بهبود شرایط اجتماعی تبدیل شود. این وضعیت نشان‌دهنده شکاف عمیقی میان ظرفیت بالقوه ورزش و بهره‌برداری بالفعل از آن است و همین موضوع ضرورت انجام پژوهش‌های علمی و ارائه راهبردهای جدید را آشکار می‌سازد (تقوی، ۲۰۲۴).

ورزش در فرهنگ ایرانی ریشه‌ای عمیق دارد و همواره بخشی از هویت جمعی و غرور ملی تلقی شده است. علاقه گسترده مردم به رویدادهای ورزشی و جایگاه قهرمانان در حافظه جمعی، ورزش را به عاملی مهم برای شکل‌دهی ارزش‌ها و نگرش‌ها تبدیل کرده است. این ویژگی‌ها نشان می‌دهد که ورزش توانایی بالایی برای بازتولید سرمایه فرهنگی و ایجاد فرصت‌های برابر دارد. افزون بر آن، ورزش به عنوان یک صنعت پویا قادر است فرصت‌های شغلی گسترده‌ای را ایجاد کند، از مربیگری و مدیریت ورزشی گرفته تا گردشگری، رسانه و صنایع وابسته. در شرایطی که نرخ بیکاری جوانان بالا است، سرمایه‌گذاری در ورزش می‌تواند زمینه‌های متنوعی برای ارتقای جایگاه فردی و اجتماعی فراهم آورد (کریمی، ۲۰۲۲).

از سوی دیگر، ورزش با بعد آموزشی و مهارتی خود به‌طور مستقیم در تربیت نسل جوان نقش دارد. مشارکت در فعالیت‌های ورزشی موجب پرورش مهارت‌های اجتماعی نظیر همکاری، رهبری، انضباط فردی و مدیریت زمان می‌شود؛ مهارت‌هایی که نه تنها در عرصه ورزش بلکه در دیگر ابعاد زندگی اجتماعی و حرفه‌ای نیز کاربرد دارند و می‌توانند مسیر پیشرفت فردی

¹ Social mobility

² Popp

³ Chan

⁴ Sepaj

و اجتماعی را هموار کنند. در سطح بین‌المللی نیز ورزش به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای دیپلماسی فرهنگی شناخته می‌شود. موفقیت ورزشکاران ایرانی در میدانی جهانی نه تنها جایگاه کشور را در سطح بین‌المللی ارتقا می‌دهد بلکه موجب افزایش سرمایه اجتماعی داخلی و گسترش فرصت‌های ارتباطی برای شهروندان می‌شود (چراپورات، ۲۰۲۴).

اسپاج (۲۰۰۹) در تحقیق خود با عنوان ورزش به‌عنوان وسیله‌ای برای تحرک اجتماعی و تنظیم جوانان محروم شهری بیان می‌دارد که برنامه‌های مداخله اجتماعی مبتنی بر ورزش به‌عنوان ابزارهای بالقوه برای ایجاد اشکال مختلف سرمایه در نظر گرفته می‌شوند که از آن‌ها می‌توان مزایای خاصی به دست آورد که عوامل اجتماعی را قادر می‌سازد موقعیت اجتماعی خود را بهبود بخشد. کریمی (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان تبیین جامعه‌شناختی الگوی توسعه اجتماعی مبتنی بر توسعه ورزش که نتایج نشان داد تحولات جهانی بر قوانین ورزش بین‌الملل موثر است (۰/۹۵)، همچنین قوانین ورزش بین‌الملل (۰/۶۲) و روندهای اجتماعی (۰/۳۴) می‌توانند بر فرهنگ ورزش کشور تاثیر داشته باشند. در نهایت باید گفت که فرهنگ ورزش کشور بر توسعه ورزش (۰/۹۶) و توسعه ورزش بر توسعه اجتماعی (۰/۹۰) تاثیر دارد. ماری (۲۰۲۳) در تحقیقی به این نتیجه رسید که تحرک اجتماعی تأثیرات چند نسلی که ویژگی‌های خویشاوندان را در سه یا چند نسل به هم مرتبط می‌سازد. این اثرات شامل اثرات خالص مستقیم ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی پدر بزرگ و مادر بزرگ بر نوه‌ها، تأثیرات نسل‌های دورتر، تأثیرات ویژگی‌های خانوادگی است که مزیت یا مضرات شدیدی را در گذشته به ارمغان می‌آورد. پاپ (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان تولید مسیرهای موفقیت: دیدگاه‌های جدید در مورد تحرک اجتماعی به این نتیجه رسید که سازمان و کسب و کارهای جدید می‌تواند افراد را برای بهبود تحرک‌های اجتماعی در سطح عمودی بالا بیاورد. و همچنین عدم خلاقیت در کسب و کار باعث می‌شود که تحرک افقی شکل گیرد. ریچاردسون (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان رویدادهای توسعه ورزش اجتماعی، سرمایه اجتماعی و تحرک اجتماعی: مطالعه موردی مسابقات لیگ برتر و مردان جوان سیاه پوست و قومیتی در انگلستان به این نتیجه رسید که مسابقات لیگ برتر برای ایجاد پیوند سرمایه اجتماعی مؤثر بوده که می‌تواند به توانمندسازی فردی و خودباوری بیشتر منجر شود. با این حال، فرصت‌ها برای استفاده از چنین سرمایه‌ای برای پاداش شخصی به شبکه‌های افقی/تحرک محدود می‌شد و متعاقباً، تبدیل این سرمایه به اشکال دیگر، مانند پل‌سازی، پیوند و سرمایه ورزشی، بسیار تنظیم‌شده و استثنایی بود.

بررسی ادبیات پژوهش نشان می‌دهد که علی‌رغم توجه گسترده به ورزش در مطالعات داخلی، نقش آن در ارتقای تحرک اجتماعی در ایران به‌صورت نظام‌مند و جامع مورد بررسی قرار نگرفته است. بخش عمده‌ای از پژوهش‌های پیشین بر ابعاد قهرمانی، سلامت جسمانی یا پیامدهای روان‌شناختی ورزش تمرکز داشته‌اند و ورزش را بیشتر به‌عنوان یک فعالیت عملکردی یا فردمحور تحلیل کرده‌اند. در مقابل، ظرفیت‌های ساختاری و نهادی ورزش به‌عنوان ابزاری برای تحرک اجتماعی رو به بالا، کاهش نابرابری‌های طبقاتی و ارتقای عدالت اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

از سوی دیگر، بسیاری از مطالعات موجود ماهیتی توصیفی، موردی و مبتنی بر تجربه‌های فردی ورزشکاران موفق دارند و کمتر به تحلیل موانع نهادی، ساختاری و فرهنگی مؤثر بر تحقق تحرک اجتماعی از طریق ورزش پرداخته‌اند. این مطالعات اغلب فاقد چارچوب تحلیلی یکپارچه بوده و ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی ورزش را به‌صورت

¹ Cherappurath

² Mare

³ Richardson

همزمان در نظر نگرفته‌اند. همچنین، نبود الگوهای راهبردی بومی و سیاست‌محور که بتواند به‌طور عملی مسیر بهره‌برداری گسترده از ظرفیت‌های ورزش در سطح ملی را تبیین کند، یکی دیگر از خلأهای اساسی در ادبیات پژوهش ایران محسوب می‌شود. در مجموع تحقیقات گذشته را می‌توان در تمرکز محدود بر سطح فردی و قهرمانی، فقدان تحلیل نظام‌مند موانع ساختاری و نهادی، و نبود الگوی جامع برای استفاده از ورزش در ارتقای تحرک اجتماعی دانست.

نوآوری پژوهش حاضر در چند محور اساسی قابل تبیین است. نخست، این تحقیق ورزش را نه صرفاً به‌عنوان یک فعالیت رقابتی یا سلامت‌محور، بلکه به‌عنوان «پل ارتباطی برای جهش اجتماعی» و ابزاری راهبردی در ارتقای تحرک اجتماعی مورد تحلیل قرار می‌دهد. دوم، برخلاف مطالعات پیشین، این پژوهش به‌صورت همزمان به شناسایی فرصت‌ها و تحلیل موانع نهادی، ساختاری و فرهنگی می‌پردازد و از این طریق، تصویری واقع‌بینانه و جامع از وضعیت ورزش ایران در زمینه تحرک اجتماعی ارائه می‌دهد.

سوم، تحقیق حاضر با رویکردی چندبعدی، ابعاد فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی تحرک اجتماعی را در بستر ورزش یکپارچه می‌سازد و الگویی بومی و کاربردی برای سیاست‌گذاری ارائه می‌کند. این الگو، نگاه به ورزش را از سطح قهرمانی و عملکرد فردی به سطح توسعه اجتماعی، عدالت‌محور و پایدار ارتقا می‌دهد. افزون بر این، استفاده از رویکرد کیفی عمیق و بهره‌گیری از دیدگاه خبرگان، امکان استخراج راهبردهای عملی و سیاست‌محور را فراهم کرده است. بدین ترتیب، تحقیق حاضر با پر کردن شکاف میان ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل ورزش، مبنایی علمی برای تصمیم‌گیری مدیران و سیاست‌گذاران ورزشی در سطح ملی فراهم می‌آورد و می‌تواند الگویی قابل تعمیم برای سایر جوامع در حال توسعه نیز محسوب شود.

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و به روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد در قالب الگوی سیستماتیک اشتراوس و کوربن (۱۹۹۰) انجام شد. هدف اصلی، کشف الگوهای مرتبط با بهبود تحرک اجتماعی از طریق ظرفیت‌های ورزش ایران بود. مشارکت‌کنندگان پژوهش شامل ۱۶ نفر از اساتید حوزه جامعه‌شناسی ورزش و مدیریت ورزشی بودند که به‌عنوان خبرگان و آگاهان کلیدی با روش نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک اشباع نظری انتخاب شدند. معیار انتخاب آنان شامل سابقه تدریس یا پژوهش در حوزه‌های مرتبط، آشنایی عمیق با موضوع تحرک اجتماعی و ورزش، تمایل به مشارکت فعال، تجربه اجرایی در سیاست‌گذاری ورزشی و تنوع دیدگاه‌ها برای افزایش غنای داده‌ها بود.

ابزار گردآوری داده‌ها شامل مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته (به‌صورت فردی و گروه‌های کانونی) و بررسی اسناد مرتبط بود. برای تضمین روایی و پایایی، از معیارهای لینکلن و گوبا استفاده شد. اعتبارپذیری از طریق تأیید پرسش‌ها توسط اساتید راهنما و مشاور، انتقال‌پذیری از طریق بازبینی یافته‌ها توسط متخصصان مستقل، اطمینان‌پذیری با ثبت جزئیات و یادداشت‌برداری‌های کامل، و تأییدپذیری با ثبت و مستندسازی همه مراحل و ارائه آن به اساتید حاصل شد.

فرایند مصاحبه پس از اخذ مجوزهای لازم و جلب همکاری مشارکت‌کنندگان در زمان مقرر انجام گرفت. داده‌های گردآوری‌شده با روش تحلیل داده‌بنیاد بر اساس مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند و نتایج در قالب مقوله‌های اصلی و محوری استخراج گردید.

همچنین برای سنجش پایایی داده‌های کیفی در این پژوهش از روش «پایایی بازآزمون» استفاده شد که به میزان سازگاری طبقه بندی داده‌ها در طول زمان اشاره دارد. برای کدگذاری داده‌های کیفی این پژوهش، از نرم‌افزار تحلیل محتوای کیفی NVivo استفاده شد. این نرم‌افزار امکان دسته‌بندی داده‌ها، ایجاد کدها و مقوله‌ها، و مقایسه‌ی کدگذاری‌های مختلف را به صورت سیستماتیک و ساختاریافته فراهم می‌کند. در فرایند پایایی بازآزمون، مصاحبه‌های نمونه ابتدا در NVivo کدگذاری شدند و سپس همان مصاحبه‌ها در فاصله زمانی مشخص (۸ روز) مجدداً کدگذاری شدند. کدهای مشابه در دو مرحله به عنوان «توافق» و کدهای غیرمشابه به عنوان «عدم توافق» ثبت شدند. با استفاده از این داده‌ها، شاخص پایایی بازآزمون بر اساس فرمول زیر محاسبه گردید:

$$\text{درصد توافق} = \frac{\text{تعداد توافقات} * 100}{\text{تعداد کل کدها}} \%$$

درون موضوعی

استفاده از NVivo نه تنها روند کدگذاری را منظم و قابل ردیابی می‌سازد، بلکه ثبت دقیق یادداشت‌ها و اسناد مرتبط با تحلیل داده‌ها را نیز تسهیل می‌کند و امکان بازبینی و تأییدپذیری نتایج را افزایش می‌دهد.

جدول ۱: پایایی بازآزمون در بخش کیفی تحقیق

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل داده‌ها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
۱	اول	۱۰۹	۴۳	۲۴	۷۸/۱٪
۲	چهارم	۹۹	۳۸	۱۹	۸۰/۰٪
۳	یازدهم	۸۰	۳۰	۱۳	۸۲/۲٪
	کل	۲۶۰	۱۱۰	۵۷	۷۹/۴٪

برای اخذ مجوز مورد نیاز برای انجام دادن مصاحبه با افراد کانونی، اقداماتی صورت گرفت که در این بخش پس از جلب همکاری صاحب نظران کلیدی برای مصاحبه و جلب اعتماد آنان رای دادن اطلاعات لازم، در زمان مقرر مراجعه و اطلاعات لازم گردآوری شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌های انجام شده، با روش تحلیل داده بنیاد انجام گرفته است.

یافته‌های پژوهش

در مجموع ۱۲۶ کد مفهومی از مصاحبه‌ها استخراج شد. در ادامه کدهای شناسایی شده در بخش قبل به کدها یا مقوله‌های فرعی تبدیل شده‌اند. پس از انجام هر مصاحبه کدهای احصا شده در هر مصاحبه با یکدیگر مقایسه شده تا شباهت‌ها و تفاوت‌هایشان مشخص گردد. لذا کدها بر اساس تشابه در یک طبقه قرار گرفته و تشکیل یک مفهوم (مقوله فرعی) را دادند. طی فرآیند کدگذاری باز در پژوهش حاضر، در مجموع ۳۵۱ کد مفهومی بدون در نظر گرفتن هم‌پوشانی‌ها (۱۲۶ مقوله با در نظر گرفتن هم‌پوشانی‌ها) استخراج و تشکیل ۱۷ مفهوم (مقوله فرعی) دادند. در مرحله دوم و کدگذاری محوری، مقوله‌های اصلی (شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، راهبردها، شرایط بستر و پیامدها) به عنوان محور در نظر گرفته شده و سپس سایر مفاهیم (مقوله‌های فرعی) با توجه به اشتراکات و یا همگنی و هم معنایی به آن‌ها ارتباط داده شدند.

در این مدل شرایط علی رویدادهایی هستند که موقعیت‌ها و مسائل مرتبط با یک پدیده را خلق کرده و تشریح می‌کنند که افراد و گروه‌ها، چرا و چگونه به روش‌های خاصی پاسخ می‌دهند. شرایط علی شامل مواردی مقولات است که به‌طور مستقیم بر بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیت‌های ورزش ایران تأثیر می‌گذارد یا این عوامل به گونه‌ای ایجادکننده و توسعه‌دهنده پدیده هستند. در این پژوهش چهار مقوله دستیابی به برابری اقتصادی و طبقاتی در ورزش، کنترل تغییرات فرهنگی و ادراک عمومی، فقرزدایی در ورزش و توسعه مسیرهای آموزشی در مدیریت ورزشی هستند که می‌تواند بر بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیت‌های ورزش ایران تأثیر می‌گذارد. مقوله‌های مربوط به شرایط علی در جدول ÷ نشان داده شده است.

جدول ۱ مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با شرایط علی

مفاهیم اصلی	مقوله فرعی
ایجاد فرصت‌های تجاری و حمایت‌های مالی ورزشکاران، برابری اقلیت‌های نژادی، ایجاد برندسازی و قرار گرفتن در معرض رسانه در ورزشکاران، مداخله و سیاست‌های دولت از ورزشکاران، پر کردن شکاف برای ورزشکاران جوان و خانواده‌های کم‌درآمد	دستیابی به برابری اقتصادی و طبقاتی در ورزش
تجلیل از الگوهای مختلف ورزش کشور، نمایش ورزشکاران موفق با زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی، برابری اجتماعی و طبقاتی در ورزش، رفع موانع دسترسی به ورزش، شکل‌گیری نگرشی سبک زندگی در ورزشکاران،	کنترل تغییرات فرهنگی و ادراک عمومی
آموزش ورزش در مناطق محروم، نمایان‌سازی ضعف‌های موجود در مناطق محروم کشور در حوزه ورزش، توزیع عادلانه منابع موجود در ورزش، ارتقا زیرساخت‌های ورزش در مناطق محروم، ارزیابی فعالیت‌های اجرایی در ورزش،	فقرزدایی در ورزش شرایط علی
گواهینامه و آموزش مداوم به ورزشکاران پرداختن به ماهیت بین‌المللی ورزش و ایجاد مزیت رقابتی در بازار ارائه مسیرهای آموزشی انعطاف‌پذیر ایجاد دانش عمیق‌تر در زمینه‌هایی مانند تجزیه و تحلیل ورزشی مدیریت رویداد یا قانون ورزش آموزش مهارت‌های تجاری، بازاریابی، قانون و مدیریت خاص دنیای، کار با محققان بین‌المللی در پروژه‌های تحقیقاتی، همکاری با سازمان‌های ورزشی در سراسر جهان برای ارائه فرصت‌های کارآموزی بین‌المللی	توسعه مسیرهای آموزشی در مدیریت ورزشی

شرایط زمینه‌ای بیانگر مجموعه خاصی از ویژگی‌های مربوط به پدیده است که به شکل عمومی به مکان رویدادها و وقایع مربوطه اشاره دارد. ویژگی‌های زمینه‌ای شامل عواملی می‌شوند که بدون آن‌ها تحقق بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیت‌های ورزش ایران امکان‌پذیر نیست و زمینه شرایط خاصی را که در آن راهبردها برای اداره، کنترل و پاسخ به پدیده صورت می‌گیرد، فراهم می‌کنند. این شرایط را مجموعه‌ای از مفاهیم، مقوله‌ها و متغیرهای زمینه‌ای تشکیل می‌دهند. در این پژوهش مسیرهای متعدد شغلی در ورزش، جهانی شدن ورزشی، ادراکات عمومی از ورزش، دیپلماسی فرهنگی در ورزش، تصمیم‌سازی در ورزش و نقش ورزش به‌عنوان کاتالیزور فرهنگی و اجتماعی عوامل اصلی زمینه‌ای هستند که در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲ مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با شرایط زمینه‌ای

مفهوم اصلی	مقوله فرعی
توجه به نقش‌های تجاری ورزش، توجه به نقش‌های رسانه‌ای در ورزش، توجه به نقش‌های بشردوستانه در ورزش، نقش‌هایی در مدیریت تیم، نقش‌هایی در مدیریت رویداد، نقش‌هایی در بازاریابی توسعه مسیرهای دوگانه شغلی برای ورزشکاران	مسیرهای متعدد شغلی در ورزش
ایجاد فرصت‌هایی برای ورزشکاران برای بازی در سطح بین‌المللی، ارتباط با مخاطبان جهانی، ایجاد پیشاهنگی و استخدام در ورزش انتقالات فرامرزی، ایجاد پایگاه جهانی هواداران، توسعه نقش ورزشکاران برای جوامع محروم سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی ورزشی	جهانی‌شدن ورزش شرایط زمینه‌ای
استفاده از ورزش به‌عنوان ابزار کاهش تبعیض‌های جنسیتی، قومی و اجتماعی ترویج سبک زندگی سالم از طریق برنامه‌های ورزشی همگانی استعدادیابی علمی در مدارس و جوامع محلی ایجاد بسترهای رسانه‌ای برای دیده شدن استعدادها و ورزشی طراحی و اجرای کمپین‌های فرهنگی در حمایت از ورزش به‌عنوان ارزش اجتماعی آموزش خانواده‌ها در زمینه حمایت از فعالیت‌های ورزشی فرزندان ایجاد زیرساخت‌های ورزشی در محلات کم‌برخوردار نهادینه‌سازی فرهنگ داوطلبی و مشارکت اجتماعی از طریق ورزش ادغام آموزش مهارت‌های زندگی در فعالیت‌های ورزشی کودکان و نوجوانان برگزاری رویدادهای ورزشی فرهنگی به‌منظور تقویت هویت اجتماعی و ملی	ادراکات عمومی از ورزش
ترویج صلح و همکاری جهانی، قدرت نرم و برندسازی ملی، رویدادهای دیپلماتیک و تبادلات ورزشی، ورزشکاران به‌عنوان سفیران فرهنگی، تبادل فرهنگی و تفاهم	دیپلماسی فرهنگی در ورزش

تصمیم سازی در ورزش	نهادسازی با تکیه بر ورزش، وجود نیروهای اجتماعی در بحث ورزش، اصلاح ساختارهای اجتماعی، تغییر نگرش مثبت مدیران نسبت به توان ورزش
نقش ورزش به عنوان کاتالیزور فرهنگی و اجتماعی	توسعه هویت ملی در جامعه، توسعه غرور در جامعه، توسعه امید در جامعه، ایجاد انگیزه در جامعه، ایجاد برنامه‌های توسعه مردمی

شرایط مداخله‌گر شامل شرایط عام‌تری همچون زمان، فضا و فرهنگ می‌شود که به عنوان تسهیل‌گر یا محدودکننده راهبردها عمل می‌کنند. این شرایط در راستای تسهیل یا محدودیت کنشی / کنشی متقابل در زمینه خاصی عمل می‌کنند. هر یک از این شرایط، طیفی را تشکیل می‌دهند که تأثیر آن‌ها از بسیار دور تا بسیار نزدیک متغیر است. در این پژوهش دو مقوله عوامل استثمار اقتصادی و موانع نهادی و ساختاری به عنوان مقوله‌های مداخله‌گر در نظر گرفته شده است که در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با شرایط مداخله‌گر

مقوله فرعی	مفاهیم اصلی
استثمار اقتصادی	وجود تبعیض یا موانع فرهنگی در ورزش، فشار برای موفقیت، ناابرابری جنسیتی، سوگیری نژادی و قومیتی، ناابرابری طبقاتی
شرایط مداخله‌گر	عدم دسترسی برابر به منابع و امکانات ورزشی
موانع نهادی و ساختاری	توسعه قابل لمس نبودن موفقیت، نامفهوم بودن توسعه سبک زندگی بر اساس ورزش، نبود برنامه جامعه در ورزش، بی‌انگیزگی در بین ورزشکاران، نبود اعتماد در ورزش کشور، نبود آگاهی از ظرفیت‌های ورزش، فقدان خلاقیت در مدیران ورزش نبود نظام ارزیابی و پایش مستمر عملکرد در حوزه ورزش

پدیده مدنظر باید محوریت داشته باشد، یعنی همه مقوله‌های اصلی دیگر بتوانند به آن ربط داده شوند و به تکرار در داده‌ها ظاهر شود. به این معنا که در همه یا تقریباً همه موارد، نشانه‌هایی وجود دارند که به آن مفهوم اشاره می‌کنند. پدیده محوری، به ایده یا پدیده‌های اطلاق می‌شود که اساس و محور فرایندی است که تمام مقوله‌های اصلی دیگر به آن

رابطه داده می‌شود. مقوله محوری حاصل از شرایط علی، تحرک فرهنگی، تحرک سیاسی، تحرک اقتصادی و تحرک آموزشی در نظر گرفته شده است. جدول ۴ مقوله محوری را نشان می‌دهد.

جدول ۴. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با مقوله محوری

مفاهیم اصلی	مقوله فرعی	
شهرت و محبوبیت اجتماعی حضور در فعالیتهای اجتماعی و خیریه، همکاری با برندهای فرهنگی مقابله با کلیشه‌های فرهنگی	تحرک فرهنگی	
توسعه همکاری با سازمان‌های غیردولتی و سیاسی آگاهی سیاسی حمایت از جنبش‌های اجتماعی و حقوق بشری نقش ورزشکاران در ترویج هویت ملی ترویج ارزش‌های اخلاقی و انسانی	تحرک سیاسی	
اسپانسرینگ و حمایت مالی قراردادهای حرفه‌ای و جوایز مالی حمایت‌های دولتی و ملی، حضور در لیگ‌ها و مسابقات پر درآمد، سرمایه‌گذاری در کسب و کار	تحرک اقتصادی	مقوله محوری
دسترسی به بورسیه‌های تحصیلی ورزشی ارتباط میان نظام آموزشی و برنامه‌های ورزشی مدارس ایجاد انگیزه برای ماندگاری در سیستم آموزشی استفاده از ورزش به عنوان ابزار آموزش غیررسمی افزایش فرصت‌های یادگیری بین فرهنگی از طریق ورزش یادگیری مهارت‌های نرم (مهارت‌های فردی و اجتماعی) از طریق فعالیتهای ورزشی	تحرک آموزشی	

راهبردها در واقع طرح‌ها و کنش‌هایی هستند که خروجی مقوله محوری مدل بوده و به پیامدها ختم می‌شوند. راهبردها مجموعه تدابیری هستند که برای مدیریت، اداره یا پاسخ به پدیده تحت بررسی اتخاذ می‌شوند (اشتراوس و کوربین، ۱۹۹۸). پژوهشگر با توجه به مجموعه مفاهیمی که از بین مصاحبه‌ها و کدهای نهایی استخراج شده، مقوله فرعی را استراتژی آگاهی‌بخشی و آموزش نام‌گذاری کرده است. ارزش قلب مفهوم بهبود تحرک اجتماعی در ورزش ایران به شناخت و احصاء نقاط راهبردی در بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیتهای ورزش ایران، آموزش در خصوص مسئولیتهای اجتماعی، افزایش آگاهی عمومی درباره چالش‌های اجتماعی، آموزش فرهنگ گفت‌وگو، مستندات و گزارش‌های ویژه، پوشش رسانه‌ای مثبت و الگوسازی، تقویت مهارت‌های ارتباطی ورزشکاران، ایجاد هویت رسانه‌ای برای ورزشکاران، تبلیغ ارزش‌ها و باورهای اجتماعی، مشارکت در رویدادهای اجتماعی، توسعه برندسازی شخصی، تشویق به مسئولیت اجتماعی بود و جدول ۵ مقوله‌ها و مفاهیم مربوط به راهبردها را نشان می‌دهد.

جدول ۵. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با راهبردها

مفهوم اصلی	مقوله فرعی
آموزش در خصوص مسئولیت‌های اجتماعی افزایش آگاهی عمومی درباره چالش‌های اجتماعی آموزش فرهنگ گفت‌وگو مستندات و گزارش‌های ویژه پوشش رسانه‌ای مثبت و الگوسازی تقویت مهارت‌های ارتباطی ورزشکاران ایجاد هویت رسانه‌ای برای ورزشکاران تبلیغ ارزش‌ها و باورهای اجتماعی مشارکت در رویدادهای اجتماعی. توسعه برندسازی شخصی تشویق به مسئولیت اجتماعی	راهبردها استراتژی آگاهی‌بخشی و آموزش

پیامدها همان برون‌دادها یا نتایج کنش‌ها و واکنش‌ها هستند. بخش آخر مدل بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیت‌های ورزش ایران شامل پیامدهای نمادها و تأثیرات فرهنگی، تأثیرگذاری بر جامعه، تأثیرگذاری بر زندگی فردی و کشف استعدادها است. با توجه به کدگذاری باز، مفاهیم مربوط به پیامدهای مدل استخراج شده‌اند، سپس با توجه به حرکت رفت‌وبرگشت میان تم‌ها و مفاهیم مقوله‌های اصلی استخراج و نام‌گذاری شده‌اند. جدول ۶ به مقوله‌ها و مفاهیم مربوط به پیامدها می‌پردازد.

جدول ۶. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با پیامدها

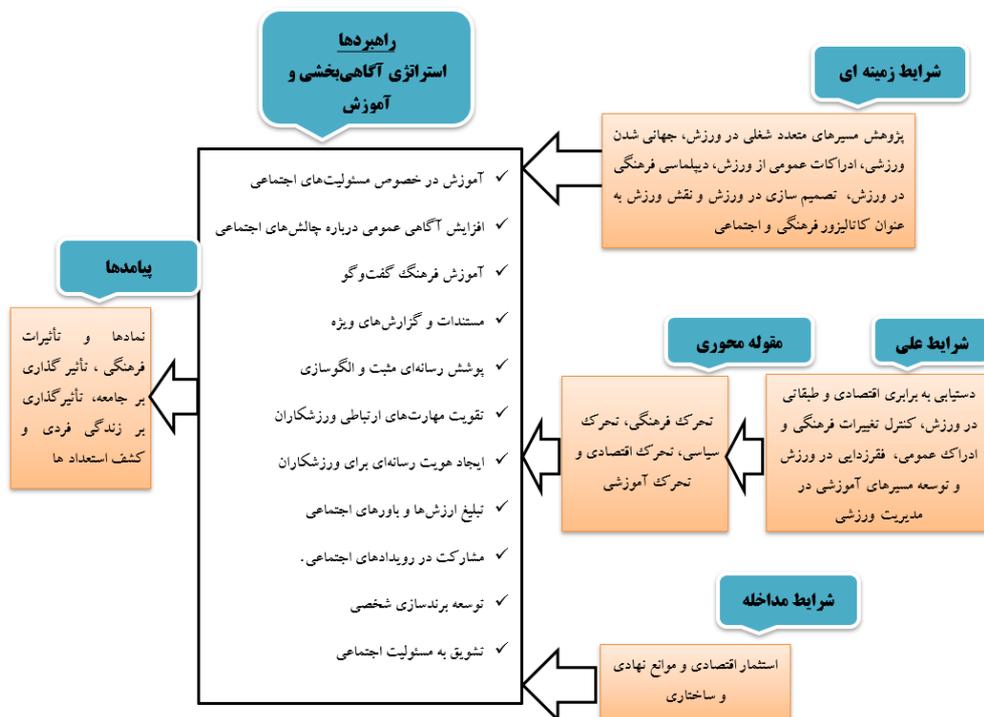
مفهوم اصلی	مقوله فرعی
توسعه گفتگوهای فرهنگی در ورزش، دفاع از عدالت اجتماعی، الهام بخشیدن به نسل‌های آینده، شناخت و دیده شدن اجتماعی، بهبود تعاملات اجتماعی، شکل‌گیری هویت اجتماعی، ایجاد سرمایه اجتماعی، بهبود مهارت‌های اجتماعی، کاهش تنش‌های اجتماعی	نمادها و تأثیرات فرهنگی تأثیرگذاری بر جامعه پیامدها
واکنش مثبت و سریع به خواسته‌ها و نیازهای موجود، تقویت شاخص‌های اخلاقی در ساختار، گروه‌بندی مخاطبان و شکل‌گیری برنامه‌ریزی دقیق برای تمام گروه‌ها، کاهش منفعت‌طلبی یک‌جانبه با رفع خواسته‌ها و نیازها	تأثیرگذاری بر زندگی فردی
ایجاد جنبش‌ها و انجمن‌های عمومی در ورزش آماده‌سازی فضای فکری در ورزش جهت اقتصاد اجتماعی وجود بستر استعدادیابی در ورزش،	کشف استعدادها

دغدغه مند بودن در جهت شناسایی استعدادها،
توجه به تفاوت‌های جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی در جهت
شناسایی استعدادها،
تطابق فعالیت‌های ورزشی با توانایی و علائق افراد

مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با پیامدها

کدگذاری انتخابی

کدگذاری انتخابی نتایج گام‌های قبلی کدگذاری را به کار برده، مقوله‌های اصلی را انتخاب می‌کند، آن را به شکل نظام‌مند به سایر مقوله‌ها ارتباط می‌دهد، ارتباطات را اعتبار می‌بخشد و مقوله‌هایی را که نیاز به بست و توسعه بیشتری دارند را توسعه می‌دهد (استراوس و کوربین، ۱۹۹۸). مدل پارادایمی این تحقیق بر اساس الگوی پارادایمی اشتراوس و کوربین طراحی شد. مدل پارادایمی پژوهش به شرح شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل پارادایمی تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

تحرك اجتماعی و نقش ورزش در بهبود و تسهیل آن، یکی از موضوعات مهم و روبه‌رشد در مطالعات مدیریت ورزشی و جامعه‌شناسی ورزش به شمار می‌رود. پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که ورزش فراتر از یک فعالیت جسمانی، می‌تواند به‌عنوان ابزاری اجتماعی برای کاهش نابرابری‌ها، ارتقای مشارکت اقتصادی، تقویت سرمایه اجتماعی و افزایش همبستگی اجتماعی ایفای نقش کند. در این چارچوب، ورزش به‌ویژه برای گروه‌های کم‌برخوردار، جوانان و اقشار در معرض حاشیه‌نشینی، بستری برای دسترسی به فرصت‌های جدید و ارتقای جایگاه اجتماعی فراهم می‌سازد.

در همین راستا، اسپاج (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان «ورزش به عنوان وسیله‌ای برای تحرک اجتماعی و تنظیم جوانان محروم شهری» بیان می‌کند که برنامه‌های مداخله اجتماعی مبتنی بر ورزش، ظرفیت بالایی برای تولید اشکال مختلف سرمایه اجتماعی دارند. این سرمایه اجتماعی می‌تواند از طریق ایجاد شبکه‌های حمایتی، تقویت هویت جمعی و افزایش مهارت‌های فردی، زمینه بهبود موقعیت اجتماعی افراد را فراهم آورد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که ورزش می‌تواند نقش مؤثری در توانمندسازی اجتماعی جوانان محروم ایفا کرده و مسیرهای جدیدی برای تحرک اجتماعی آنان ایجاد کند.

از سوی دیگر، کریمی (۲۰۲۲) در پژوهش «تبیین جامعه‌شناختی الگوی توسعه اجتماعی مبتنی بر توسعه ورزش» نشان داد که تحولات جهانی و قوانین ورزش بین‌المللی تأثیر مستقیمی بر فرهنگ ورزش کشورها دارند و این فرهنگ، به نوبه خود، توسعه ورزش و در نهایت توسعه اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. یافته‌های این تحقیق بر اهمیت هم‌راستایی سیاست‌های ورزشی با تحولات اجتماعی و بین‌المللی تأکید دارد و نشان می‌دهد که ورزش پدیده‌ای چندسطحی است که از سطوح محلی تا جهانی، پیامدهای اجتماعی گسترده‌ای به همراه دارد.

تحرک اجتماعی در سطح خانوادگی و بین‌نسلی نیز از دیگر ابعاد مهم این حوزه است. ماری (۲۰۲۳) نشان داد که ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی نسل‌های پیشین، به‌ویژه پدربزرگ و مادربزرگ، می‌تواند اثرات مستقیم و غیرمستقیمی بر فرصت‌های اجتماعی نسل‌های بعدی داشته باشد. این نتایج بیانگر آن است که تحرک اجتماعی فرآیندی پیچیده، انباشتی و چندبعدی است که نمی‌توان آن را صرفاً با تمرکز بر یک نسل یا یک متغیر خاص تبیین کرد.

علاوه بر این، نقش سازمان‌ها و کسب‌وکارها در ایجاد مسیرهای موفقیت اجتماعی نیز مورد توجه قرار گرفته است. پاپ (۲۰۲۲) نشان داد که سازمان‌های نوآور می‌توانند زمینه تحرک اجتماعی عمودی را فراهم کنند، در حالی که فقدان خلاقیت سازمانی اغلب به تحرک افقی منجر می‌شود. در نهایت، ریچاردسون (۲۰۲۰) با بررسی رویدادهای ورزشی نشان داد که اگرچه ورزش می‌تواند سرمایه اجتماعی و خودباوری ایجاد کند، اما تبدیل این سرمایه به فرصت‌های پایدار اجتماعی نیازمند سازوکارهای نهادی و سیاست‌گذاری هدفمند است.

یافته‌ها نشان می‌دهد که گسترش مسیرهای آموزشی رسمی و غیررسمی در حوزه مدیریت ورزشی، یکی از مهم‌ترین ظرفیت‌های ورزش ایران برای ارتقای تحرک اجتماعی است. آموزش‌های تخصصی می‌توانند منجر به افزایش مهارت، سرمایه انسانی و شایستگی حرفه‌ای افراد شوند و زمینه دسترسی آنان به موقعیت‌های شغلی و مدیریتی را فراهم آورند. پیامد این راهبرد، افزایش تحرک اجتماعی آموزشی و شغلی، کاهش نابرابری فرصت‌ها و تقویت عدالت آموزشی است. در جمع‌بندی، توسعه آموزش مدیریت ورزشی به عنوان ابزاری ساختاری، نقش مؤثری در بهبود جایگاه اجتماعی افراد دارد. پیشنهاد کاربردی آن است که سیاست‌گذاران ورزشی با همکاری نظام آموزش عالی، دوره‌های مهارت‌محور و کاربردی متناسب با نیاز بازار کار ورزش طراحی و اجرا کنند.

بر اساس یافته‌ها، ورزش می‌تواند بستری برای کاهش شکاف‌های اقتصادی و طبقاتی فراهم آورد؛ به‌ویژه از طریق ایجاد فرصت‌های درآمدی، حرفه‌ای شدن ورزش و گسترش مشاغل وابسته. این راهبرد موجب افزایش تحرک اجتماعی اقتصادی و امکان ارتقای طبقه اجتماعی افراد کم‌برخوردار می‌شود. پیامد آن، بهبود توزیع فرصت‌های اقتصادی و کاهش احساس محرومیت نسبی در جامعه است. در نتیجه، ورزش می‌تواند به عنوان مکانیزمی مکمل سیاست‌های رفاهی عمل کند. پیشنهاد

کاربردی در این زمینه، حمایت هدفمند از ورزش‌های پایه و مناطق کم‌برخوردار به منظور ایجاد فرصت‌های اقتصادی پایدار است.

یافته‌ها نشان می‌دهد تغییر نگرش فرهنگی و ارتقای ادراک عمومی نسبت به نقش اجتماعی ورزش، یکی از راهبردهای کلیدی در ارتقای تحرک اجتماعی فرهنگی است. ورزش می‌تواند ارزش‌هایی چون شایسته‌سالاری، تلاش، هویت جمعی و انسجام اجتماعی را تقویت کند. پیامد این راهبرد، افزایش پذیرش اجتماعی، تقویت سرمایه فرهنگی و بهبود جایگاه نمادین افراد و گروه‌های اجتماعی است. جمع‌بندی این بخش نشان می‌دهد که بدون مدیریت آگاهانه تغییرات فرهنگی، ظرفیت‌های اجتماعی ورزش به‌طور کامل فعال نخواهد شد. پیشنهاد کاربردی، استفاده هدفمند از رسانه‌ها و نهادهای آموزشی برای ترویج گفت‌وگو و ورزش به‌عنوان ابزار ارتقای اجتماعی است.

نتایج پژوهش بیانگر آن است که ورزش، به‌ویژه در قالب صنایع ورزشی و فعالیت‌های وابسته، می‌تواند نقش کاتالیزوری در فقرزدایی ایفا کند. ایجاد مسیرهای شغلی متنوع در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی، پیامد مستقیم این راهبرد است که به افزایش تحرک اجتماعی اقتصادی و اجتماعی منجر می‌شود. با این حال، چالش‌هایی مانند استثمار اقتصادی و موانع نهادی می‌تواند اثربخشی آن را محدود کند. در جمع‌بندی، موفقیت این راهبرد مستلزم اصلاح ساختارهای نهادی و نظارتی است. پیشنهاد کاربردی، تدوین سیاست‌های حمایتی و نظارتی برای جلوگیری از استثمار و تضمین بهره‌مندی عادلانه ذی‌نفعان از منافع اقتصادی ورزش است.

در نهایت، پژوهش نشان می‌دهد که آگاهی‌بخشی و آموزش به‌عنوان راهبرد محوری، تمامی ابعاد فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی تحرک اجتماعی را به یکدیگر پیوند می‌دهد. پیامد کلی اجرای منسجم این راهبردها، بهبود کیفیت زندگی، افزایش مشارکت اجتماعی و تقویت نمادهای فرهنگی در جامعه ایران است.

با توجه به نتایج این پژوهش و تحلیل ظرفیت‌های ورزش ایران در بهبود تحرک اجتماعی، پیشنهادات کاربردی متعددی برای سیاست‌گذاران، مدیران ورزشی و نهادهای مرتبط ارائه می‌شود. نخست، توجه ویژه به ایجاد فرصت‌های برابر اقتصادی و دسترسی عادلانه به امکانات ورزشی ضروری است. سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته، تخصیص منابع مالی پایدار برای باشگاه‌ها و ورزشکاران محروم، و تسهیل دسترسی به امکانات ورزشی می‌تواند نقش مؤثری در کاهش نابرابری‌های اجتماعی ایفا کند. این سیاست‌ها باید با برنامه‌ریزی بلندمدت و پایدار اجرا شوند تا اثرات آن‌ها در طول زمان تثبیت شود. دوم، توجه به تغییرات فرهنگی و ادراکات عمومی نسبت به ورزش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. آموزش و فرهنگ‌سازی، به‌ویژه در حوزه ورزش بانوان، گروه‌های اقلیت و مناطق محروم، می‌تواند پذیرش اجتماعی ورزش را افزایش دهد و زمینه‌ساز ارتقای تحرک اجتماعی شود. استفاده از رسانه‌های جمعی، شبکه‌های اجتماعی و برنامه‌های آموزشی در مدارس و محلات، به ترویج فرهنگ ورزش‌پذیری و کاهش تبعیض‌ها کمک می‌کند.

سوم، ورزش می‌تواند ابزار مؤثری برای فقرزدایی و توانمندسازی اجتماعی باشد. برنامه‌های هدفمند ورزشی، شامل ورزش‌های همگانی و فعالیت‌های اجتماعی ورزشی، باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که افراد را از چرخه فقر خارج کرده و مهارت‌های اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی آنان را تقویت کنند. همکاری میان نهادهای ورزشی، آموزشی و اجتماعی در این زمینه ضروری است تا منابع به شکل بهینه به مناطق محروم هدایت شوند.

چهارم، توسعه مسیرهای آموزشی و حرفه‌ای در حوزه مدیریت ورزشی اهمیت بسزایی دارد. تربیت مدیران ورزشی با دانش به‌روز، مهارت‌های مدیریتی و توانایی طراحی برنامه‌های هدفمند، می‌تواند کارایی نهادهای ورزشی را افزایش دهد و نقش ورزش در تحریک اجتماعی را تقویت کند. آموزش‌های تخصصی، همکاری با دانشگاه‌ها و مراکز علمی، و توجه به ابعاد اجتماعی و اقتصادی ورزش، از الزامات این مسیر محسوب می‌شوند.

علاوه بر این، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آگاهی‌بخشی و آموزش مسئولیت اجتماعی برای ورزشکاران، مربیان و مدیران ورزشی به صورت مستمر و نظام‌مند اجرا شود. افزایش مهارت‌های ارتباطی، ایجاد هویت رسانه‌ای مثبت و مشارکت فعال در رویدادهای اجتماعی و فرهنگی، می‌تواند نقش ورزشکاران را به‌عنوان سفیران فرهنگی و اجتماعی تقویت کند و پیامدهای تحریک اجتماعی را در سطح فردی و جمعی افزایش دهد.

در کنار پیشنهادات کاربردی، محدودیت‌های این پژوهش نیز باید مدنظر قرار گیرند. نخست، دسترسی به داده‌های جامع و به‌روز در زمینه ورزش ایران محدودیت‌هایی داشته است و برخی اطلاعات ممکن است به صورت غیررسمی یا پراکنده در دسترس بوده باشد. دوم، برخی از تحلیل‌ها بر اساس مصاحبه‌ها و داده‌های کیفی انجام شده است که ممکن است به دلیل تفاوت در دیدگاه‌های پاسخ‌دهندگان، قابلیت تعمیم به کل جامعه محدود باشد. سوم، اثرات تحولات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بر ورزش و تحریک اجتماعی، که ممکن است در دوره‌های زمانی مختلف متفاوت باشد، به طور کامل قابل پیش‌بینی نیست و این امر محدودیت ذاتی مطالعه محسوب می‌شود.

همچنین، محدودیت‌های ساختاری و نهادی، مانند ضعف هماهنگی میان نهادهای مختلف ورزشی، کمبود بودجه و بوروکراسی پیچیده، بر اجرای توصیه‌ها و سیاست‌های پیشنهادی تأثیرگذار است. شرایط فرهنگی و نگرش‌های سنتی نیز ممکن است سرعت تغییرات و پذیرش برنامه‌های نوآورانه ورزشی را محدود کند. بنابراین، اجرای موفق راهکارها نیازمند تعامل میان‌بخشی، حمایت نهادهای دولتی و غیردولتی و ایجاد چارچوب‌های نظارتی و ارزیابی مستمر است.

با وجود این محدودیت‌ها، از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به ماهیت کیفی مطالعه، تعداد محدود مشارکت‌کنندگان و تمرکز بر دیدگاه خبرگان اشاره کرد که ممکن است تعمیم‌پذیری یافته‌ها را محدود سازد. همچنین، داده‌ها متأثر از زمینه‌های فرهنگی و نهادی ورزش ایران بوده و قابلیت تعمیم به سایر کشورها را ندارد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از رویکردهای ترکیبی کمی-کیفی برای آزمون الگوی ارائه‌شده استفاده شود. همچنین بررسی نقش ورزش در تحریک اجتماعی گروه‌های خاص مانند زنان، جوانان و مناطق محروم می‌تواند به غنای ادبیات پژوهش بیفزاید.

حمایت مالی:

این مقاله استخراج شده از رساله دکتری می‌باشد و تحت حمایت مالی ارگانی نمی‌باشد.

References

- Almeida, L., Dias, T., Corte-Real, N., Menezes, I., & Fonseca, A. (2023). Positive youth development through sport and physical education: a systematic review of empirical research conducted with grade 5 to 12 children and youth. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 1-27.
- Asheghi, B., Beyg mohamadi, T., & Hematinezhad, M. (2023). Identifying the Mindset of experts regarding the development factors of women's public sport culture. *Research on Women's Sports*, 1(1), 35-54. (In Persian).
- Bagheri, M., Boudaghi, A., & Karami, F. (2022). Modelling Drivers Affecting Intergenerational Social Mobility of Women in Dehloran City. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 20(3), 7-56. (In Persian).
- Benkorti, A. (2024). Strategies for social mobility through sports and/or school in working-class Moroccan families. *Sport, Education and Society*, 1-14.
- Breen, R., & Müller, W. (Eds.). (2020). *Education and intergenerational social mobility in Europe and the United States*. Stanford University Press.
- Bruner, M. W., McLaren, C. D., Sutcliffe, J. T., Gardner, L. A., Lubans, D. R., Smith, J. J., & Vella, S. A. (2023). The effect of sport-based interventions on positive youth development: A systematic review and meta-analysis. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 16(1), 368-395.
- Chan, T. W., & Goldthorpe, J. H. (2024). The social stratification of cultural consumption: Some policy implications of a research project. In *A Reader on Audience Development and Cultural Policy* (pp. 167-178). Routledge.
- Cherappurath, N., Shamshadali, P., Elayaraja, M., & KI, D. A. K. (2024). Mapping the field: A bibliometric analysis of women's football research trends and future directions. *Apunts Sports Medicine*, 59(223), 100448.
- Dodin, M., Findeisen, S., Henkel, L., Sachs, D., & Schüle, P. (2024). Social mobility in Germany. *Journal of Public Economics*, 232, 105074.
- Ettekal, A. V., & Agans, J. P. (2020). Positive youth development through leisure: Confronting the COVID-19 pandemic. *Journal of Youth Development*, 15(2), 1-20.
- Fenton, A., Keegan, B. J., & Parry, K. D. (2023). Understanding sporting social media brand communities, place and social capital: A netnography of football fans. *Communication & Sport*, 11(2), 313-333.
- Gemar, A. (2020). Sport as culture: Social class, styles of cultural consumption and sports participation in Canada. *International Review for the Sociology of Sport*, 55(2), 186-208.
- Gholami, A. N. and zare, A. (2025). The Role of Sport in Strengthening Women's Social Inclusion. *Research on Women's Sports*, 2(6), 107-128. doi: 10.22089/rws.2025.4684 .(In Persian).
- Heckman, J., & Landersø, R. (2022). Lessons for Americans from Denmark about inequality and social mobility. *Labour economics*, 77, 101999.
- Holt, N. L., Deal, C. J., & Pankow, K. (2020). Positive youth development through sport. *Handbook of sport psychology*, 429-446.
- Johnson, B. N., Freiburger, E., Deska, J. C., & Kunstman, J. W. (2024). Social class and social pain: Target SES biases judgments of pain and support for white target individuals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 50(6), 957-970.
- Jones, G. J., Edwards, M. B., Bocarro, J. N., Svensson, P. G., & Misener, K. (2020). A community capacity building approach to sport-based youth development. *Sport Management Review*, 23(4), 563-575.
- Karimi, J., Abbasi, H., & eydi, H. (2022). Sociological explanation of social development model based on sports development. *Sport Management and Development*, (), (In Persian).
- Kelley, J. (2022). *A theory of social mobility, with data on status attainment in a peasant society*. Canberra: Australian National University
- Kochanek, J., & Erickson, K. (2020). Interrogating positive youth development through sport using critical race theory. *Quest*, 72(2), 224-240.
- Krishna, A., & Haglund, E. (2008). Why do some countries win more Olympic medals? Lessons for social mobility and poverty reduction. *Economic and Political Weekly*, 143-151.
- Ladwig, G., Tanck, J. A., Quittkat, H. L., & Vocks, S. (2024). Risks and benefits of social media trends: The influence of “fitspiration”, “body positivity”, and text-based “body neutrality” on body

- dissatisfaction and affect in women with and without eating disorders. *Body Image*, 50, 101749.
- Li, Y. (2023). Intergenerational social mobility in China. In *Social Inequality In China* (pp. 19-48).
- Lower-Hoppe, L. M., Anderson-Butcher, D., Newman, T. J., & Logan, J. (2021). The influence of peers on life skill development and transfer in a sport-based positive youth development program. *Journal of Sport for Development*, 9(2), 69-85.
- manuchehri, M., naderian, M., marvi, M., & mostahfezian, M. (2024). Identifying Social Factors Affecting the Entry of Women in the Sports Management Structure of Iran. *Research on Women's Sports*, 1(2), 215-234. (In Persian).
- Mare, R. D., & Song, X. (2023). Social mobility in multiple generations. *Research in Social Stratification and Mobility*, 88, 100806.
- Mare, R. D., & Song, X. (2023). Social mobility in multiple generations. *Research in Social Stratification and Mobility*, 88, 100806.
- McGovern, M. M., Lowenstein, N. A., & Matzkin, E. G. (2023). Sports medicine considerations when caring for the transgender athlete. *Arthroscopy, Sports Medicine, and Rehabilitation*, 5(4), 100736.
- Mohammad Hassan, F. (2024). Determining the Efficiency Rate and Ranking of Women's Sports Clubs in 22 Districts of Tehran using Data Envelopment Analysis (DEA). *Research on Women's Sports*, 1(2), 161-178. doi: 10.22089/rws.2024. (In Persian).
- Moses, M. M., & Ruseski, J. E. (2021). Using behavioral economics to improve health through sports participation and physical activity. In *Behavioural Sports Economics* (pp. 302-327). Routledge.
- Mutz, M., & Müller, J. (2021). Social stratification of leisure time sport and exercise activities: comparison of ten popular sports activities. *Leisure Studies*, 40(5), 597-611.
- Pott, A., Crul, M., & Schneider, J. (2022). Producing pathways to success: New perspectives on social mobility. In *New Social Mobility: Second Generation Pioneers in Europe* (pp. 1-20). Cham: Springer International Publishing.
- Richardson, K., & Fletcher, T. (2020). Community sport development events, social capital and social mobility: a case study of Premier League Kicks and young black and minoritized ethnic males in England. *Soccer & Society*, 21(1), 79-95.
- Spaaij, R. (2009). Sport as a vehicle for social mobility and regulation of disadvantaged urban youth: Lessons from Rotterdam. *International review for the sociology of sport*, 44(2-3), 247-264.
- Spaaij, R. (2013). Changing people's lives for the better? Social mobility through sport-based intervention programmes: Opportunities and constraints. *European Journal for Sport and society*, 10(1), 53-73.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research* (Vol. 15, pp. 61-110). Newbury Park, CA: sage.
- taghavi sangdehi, F., Hosseininia, S. R., & Dehghanpouri, H. (2024). The effect of Perceived Crowding on women's participation in sports activities with the mediating role of perceived risk. *Research on Women's Sports*, 1(3), 235-254. (In Persian).
- Touhidi, Soheila, Moharramzadeh, Mehrdad, Imanzadeh, Massoud, Esgandari Dastagari, Simin (2022). Investigating Mediating Role of Social Vitality in Effect of Social Marketing on Development of Women's Public Sports in Ardabil Province. *Human Resource Management in Sports*, 9(2), 397-411. (In Persian).
- Wijaya, M. S., Hidayat, Y., & Sutresna, N. (2023). Integration of life skills through hockey in the framework of positive youth development. *JUARA: Jurnal Olahraga*, 8(1), 639-647.
- zare, A., Shamsipour Dehkordi, P. and Beik, M. (2025). Analyzing the potential of sports participation in improving children's physical intelligence. (e4649). *Sport Psychology Studies*, (), e4649 doi: 10.22089/spsyj.2025.18134.2578. (In Persian).
- zare, A., Soltanhoseini, M. and zarei, A. (2025). Identifying indicators of media coverage of women's sports: policies and social orientations. *Research on Women's Sports*, 2(5), 23-42. doi: 10.22089/rws.2025.17758.1055. (In Persian).